

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยได้มีการแบ่งศาสนาต่าง ๆ ในโลกออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ

2 ประเภท คือ "ศาสนาประเภทมีศาสดาพยากรณ์ (Prophet) คือมีตัวแทนของเทพเจ้าลงมาบอกกล่าวแก่มนุษย์เป็นครั้งคราว เพื่อให้รู้จักพระเจ้า รักพระเจ้า กลัวพระเจ้า กับศาสนาประเภทปัญญา (Wisdom) คือมีคำสอนหนักแน่นไปทางญาณหรือปัญญา"¹ จากการที่ได้ศึกษาพุทธประวัติแล้วได้เห็นว่า พระพุทธเจ้ามีวิชาศาสนาที่ลงมาบอกกล่าวแก่มนุษย์ตามพระบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า พุทธศาสนาไม่มีพระเจ้าสูงสุด (God) เหมือนอย่างศาสนาคริสต์หรือศาสนาอิสลาม พุทธธรรมทั้งหลายเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ด้วยพระปัญญาอันสูงยิ่งด้วยพระองค์เอง มิใช่ได้ฟังมาหรือเป็นไปตามพระบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า ดังพุทธคำวิสต์ตอนหนึ่งซึ่งคริสต์แกโพธิราชกุมารว่า

"อาคมภพนั้น เมื่อจิตเป็นสมุทฺธิ บริสุทฺธิ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลสปราศจากอุปกิเลส ออฐุ ควรแก่การงาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ไถ่ในมนมอจิตไปเพื่ออาสาวิชัยญาณ ไถ่รู้จักตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เหล่านี้ อาสวะ นี้ อาสวะสมุทัย นี้ อาสวะนิโรธ นี้ อาสวะนิโรธคามินีปฏิปทา เมื่ออาคมภพนั้น บูรเห่นอย่างนี้ จิตย่อมหลุดพ้น แรมจากกวมาสู่ระ แรมจากภวสุระ แรมจากอวิชชาสู่ระ เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณหยั่งรู้ ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้จักว่าชาติสิ้นแล้ว พหิมจรรยอยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี กุฏราชกุมาร

นี่เป็นวิชาที่สามที่อวตมภาพไค้บรรลุแล้วในปัจจุบันยามุแห่งราตรี อวิชาถูกทำลาย
 แลว วิชาเกิดขึ้นแลว ความมีกฤตกาจัฏแลว แสงสว่างเกิดขึ้นแลว แกอวตมภาพ
 ญไม่ประมาท มีความเพียร มีคนสงไปแลวอยู่"¹

เพราะฉะนั้นพุทธศาสนาจึงไม่เป็นศาสนาประเภทมีศาสคาศพยากรรมแต่เป็น
 ศาสนาประเภทปัญญา ที่เกิดจากความคองการความรู้แจ้งความจริงแห่งชีวิต² ปัญหาที่
 นำศึกษาพิจารณาอีกคือ มีเหตุผลหรือข้อยืนยันมากพอหรือไม่ที่แสดงว่าพุทธศาสนาเป็น
 ศาสนาประเภทปัญญา คือ เน้นหนักเรื่องปัญญา (Wisdom) โดยถือเอาปัญญาเป็นแกน
 หลักของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนายกย่องคนที่ประเสริฐที่สุดคือคนที่มีปัญญา
 ที่สุด เพราะหมคอวิชาไร้หรือไม่มี ปัญญาในพุทธศาสนาหรือพุทธปรัชญา มีความหมาย
 ความมุ่งหมาย ขอบข่ายกว้างขวางแคไหนอย่างไร ปัญญาเกิดขึ้นไค้อย่างไร มีกระบวนการ
 การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดมีปัญญาหรือให้ปัญญาเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงระดับสูงสุดที่พุทธ
 ศาสนาใช้คำว่าโพธิ์อย่างไร ปัญญามีบทบาทอย่างไรค่อวิถีชีวิตในเมื่อถูกกระทบด้วยโลก
 ธรรมหรือสิ่งค่าง ๆ ที่ทำให้จิตใจหวั่นไหวเป็นทุกข์ หรือค่อการปลงใจยอมรับเชื่อถือหรือ
 ศรัทธา และที่สำคัญที่สุดคือปัญญามีบทบาทค่อความหลุดพ้นจากเพลิงทุกข์เพลิงกิเลสอย่างไร
 หรือที่เรียกว่าการสำเร็จ เป็นพระอรหันต์แห่งพุทธศาสนาคองอาศัยปัญญาเป็นตัวการสำคัญ
 อย่างไรเป็นคน

1

ม.ม. 13/508/346

2

สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตรศาสนา, หน้า 32

2. สมมุติฐานของการวิจัย

1. พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นความสำคัญของปัญญา ถ้าได้ศึกษาวิเคราะห์บทบาทของปัญญาได้ชัดเจนแล้วจะทำให้เข้าใจพุทธปรัชญาได้ดียิ่งขึ้น

2. ปัญญา เป็นองค์ประกอบสุดท้ายของหลักไตรสิกขา และเป็นองค์ธรรมสำคัญแห่งการตรัสรู้ การศึกษาวิเคราะห์ปัญญาย่อมทำให้เข้าใจหลักเรื่องการตรัสรู้ สัจธรรมของพระพุทธเจ้าชัดเจนยิ่งขึ้น

3. พุทธปรัชญาถือว่า มุคคलय่อมบริสุทธ์ได้กัวยปัญญา เพราะฉะนั้นปัญญาจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งการเข้าถึงความหลุดพ้นของบุคคล

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เนื่องจากปัญญามีบทบาทสำคัญในพุทธปรัชญา โดยเฉพาะต่อการบรรลุถึงเป้าหมายอันสูงสุด ดังนั้นจึงตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สภาพและหน้าที่ของปัญญาในพุทธปรัชญาและศัพท์ที่ใกล้เคียง เช่น วิชชา, สัมมาทิฏฐิ, ญาณ, โภธิ เป็นต้น

2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเกิดปัญญา และการพัฒนาปัญญาว่าจะมีวิธีการอย่างไร

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธากับปัญญา และความสำคัญของธรรมทั้งสองนั้นในการบรรลุถึงจุดหมายของพุทธปรัชญา

4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทของปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต และในการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดแห่งพุทธปรัชญา

5. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญญา กับศีล และสมาธิในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของหลักไตรสิกขา

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. ทำให้เข้าใจเรื่องปัญญามีบทบาท ความสำคัญอย่างไรในพุทธปรัชญา

2. ทำให้เข้าใจพุทธศาสนาได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่าเป็นศาสนาที่เน้นความสำคัญ

ของปัญญา

3. ทำให้เกิดความตระหนักว่าชีวิตที่ประเสริฐความหลักพุทธปรัชญาคือชีวิตที่เป็นอยู่ควยปัญญา

4. เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เรื่องอื่น ๆ ในพุทธปรัชญาต่อไป เช่น เรื่องวิปัสสนา ศรัทธา เป็นต้น

5. วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) โดยยึดพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พิมพ์ครั้งที่ 4 เนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2525

2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) เช่น ปกรณชั้นนอรรถกถา หรือข้อเขียนของนักปราชญ์ ผู้มีชื่อเสียงในทางพุทธศาสนาทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

3. นำข้อมูลที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ประกอบกับความคิดเห็นของผู้วิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย